

○ ابتدا از تعریف تئاتر کودک بگویید.

تئاتر کودک در واقع، همان تئاتر بزرگسال است؛ چه از لحاظ علمی، زیربنایی، مبانی اصولی، قواعد، قوانین، طراحی صحنه، موسیقی، کارگردانی، بازیگری، نویسندگی و کلیه عوامل زیرمجموعه‌ای که ما برای صحنه آوردن یک تئاتر بزرگسال لازم داریم، در تئاتر کودک نیز وجود دارد. آن چه تئاتر کودک را از تئاتر بزرگسال متمایز می‌کند، در سه عنوان یا سه نکته خلاصه می‌شود. نکته اول، موضوع این‌گونه نمایش‌هاست که برای کودک و نوجوان در نظر گرفته می‌شود و به طبع، با موضوعات بزرگسالان فرق دارد. نکته دوم،

شامل تئاتر ابزورد، تراژیک، کمدی و مدرن می‌شود. تمامی این موارد، شیوه‌ها و سبک و سیاق‌هایی است که طی قرون و اعصار، متناسب با نیازهای بشر و پیشرفت‌ها و انقلاب‌هایی که در هر جامعه، به‌ویژه در حیطه فرهنگ و هنر، اتفاق افتاده و تئاتر کودک هم از این قضیه جدا نیست، پدید آمده است. البته تئاتر کودک، به عنوان یک مقوله مستقل عمل می‌کند؛ زیرا که مخاطب خاص خود را دارد و طیف خاصی از تماشاچیان را دربرمی‌گیرد. این تفکیک کردن و خاص بودن در شیوه‌ها و سبک‌های کارگردانی تئاتر کودک هم وجود دارد.

کودک، بسیار پررمز و راز است و این دنیای پررمز و راز در لحظاتی، در یک نگاه، زبان باز می‌کند. به عبارتی، گاهی کودک با یک نگاه و یک لبخند با ما صحبت می‌کند و در پس آن لبخند و نگاه، یک دنیا معنا وجود دارد. زبان کودک، جدا از قواعد روزمره ماست و در دنیای او شکلی دیگر دارد و مختص به اوست که سرمنشا آن، خاص بودن دنیای کودک است. در اجرای یک نمایش برای کودک و نوجوان، باید بار فرهنگی و هنری و ارتباط آن با دنیای پنهان کودک و نوجوان، یعنی «زبان معنا» را دانست. زبان، پیام نمایش، زبان آموزش، زبان انتقال مفهوم می‌تواند کلام نباشد. گاهی تصویرسازی

گفت‌وگو با حسن دانشگر، مدیر تئاتر کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان

کانون

و این همه حرکت

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

○ سیامک احمدی

می‌تواند معنایی درونی برای کودک به ارمغان بیاورد. کار برای کودک، بسیار مشکل است و ایجاد ارتباط با کودکان و نوجوانان و جلب توجه آن‌ها و در یک کلام، پذیرا شدن کودک، بسیار سخت به دست می‌آید.

این پذیرا شدن، در ایجاد ارتباط، سهم به‌سزایی دارد. پس بخش مهمی از کار برای کودکان، این است که زبان ایجاد ارتباط با کودک را فهمید. باید روش ایجاد این پل ارتباطی را دانست و رابطه را ایجاد کرد و به عبارتی، زبان استعاره، زبان معنا و زبان دنیای پنهان کودک را کشف کرد و بعد در این راه قدم نهاد و در او به لحاظ تربیتی، پرورشی و آموزشی اثر گذاشت. وجه دیگری از تئاتر کودک، همانند تئاتر بزرگسال، وجه تفریحی آن است که کودک

کارگردان و یا نویسنده‌ای که برای کودک و نوجوان کار می‌کند، باید علاوه بر آن دانش کلی که در زمینه تئاتر دارد، بسیار هوشمند، دقیق و حساس در زمینه روان‌شناسی کودکان، جامعه‌شناسی کودکان، جامعه‌شناسی خانواده، مسائل تربیتی و حتی مسائل جغرافیایی و قومی و منطقه‌ای باشد. چرا که انتخاب یک واژه، جمله و موضوع، ممکن است که مربوط به قشر خاصی از مخاطبان باشد. به همین دلیل، زمانی که شروع به کار می‌کنیم، باید به تمام این نکات فکر کنیم و آن‌ها را در نظر بگیریم.

○ اساساً به چه چیزی زبان کودک می‌گویند و چه خصوصیتی را دربردارد؟

زبان کودک، زبانی است که در ظاهر بسیار ساده، ولی در معنا، بسیار پیچیده است. دنیای

زبان نمایش است که هم دیالوگ را شامل می‌شود و هم‌زبانی که شخصیت‌ها با آن صحبت می‌کنند. هم‌چنین شیوه اجرایی که کارگردان برای اجرای یک متن انتخاب می‌کند، آن هم جزو زبان نمایش است که باید کودکانه باشد. نکته سوم، استفاده از پیام‌های آموزشی برای کودکان، به صورت مستقیم و یا غیرمستقیم است که در این زمینه، از شیوه‌های تئاتر روایتی یا به گونه‌ای، قصه‌گویی که ارتباط تنگاتنگ و در لحظه با تماشاچی خردسال برقرار می‌سازد، استفاده می‌شود. این ویژگی، بارزترین خصیصه‌ای است که تئاتر کودک و نوجوان را از تئاتر بزرگسال، جدا می‌کند.

علاوه بر این، در نوشتار و شیوه‌های کارگردانی هم روش‌های مختلفی وجود دارد که

و نوجوان را به آسایش فکری می‌رساند و آرامش روحی برای او به ارمغان می‌آورد.

○ نگاه کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان، به تئاتر کودک چگونه است؟

همان‌طور که از اسم کانون پیوسته، از دیرباز تاکنون و در آینده، کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان است. برداشت شخصی من در طی بیست و هشت سال خدمتی که در کانون انجام داده‌ام، این است که کانون همیشه از ابزارهای فرهنگی و هنری، برای ارتقای سطح فکری بچه‌ها و برای پرورش ذهن آن‌ها و پر کردن درست اوقات فراغت‌شان استفاده کرده است.

این است که ما بر اساس همان تعریفی که از تئاتر کودک ارائه کردم، فعالیت‌های خود را پیش می‌بریم. البته، محدودیت امکانات در این مرکز تئاتری، باعث محدودیت در اجرای یک تئاتر کودک، با تمامی ویژگی‌هایش می‌شود و اگر امکانات بیشتری در اختیار داشتیم، کل نیازهای بچه‌های ایران را تحت پوشش قرار می‌دادیم. کانون با توجه به امکانات و اعتباراتی که دولت به آن تخصیص می‌دهد، نمی‌تواند تمام بچه‌های ایران را به حق، تحت پوشش خود قرار دهد. با این همه، به تناسب امکاناتش، تاکنون بسیار خوب از عهده این امر برآمده است. نگرش کانون و نگرش ما به تئاتر کودک، نگرشی است

در قالب آموزش بیان می‌شود و عاقبت، آنان را به لذت و یک نوع خودانگیختگی می‌رساند. فرهنگ‌سازی، بخشی دیگر از فعالیت‌های ماست، ما برای آینده، تماشاچی‌هایی تربیت می‌کنیم که تئاتر هنری را از تئاتر تجارتي تشخیص بدهند، انتخاب و تحقیق کنند و بگویند که چرا از یک تئاتر خرسند بوده‌اند و یا نبوده‌اند و استدلال کافی برای جوابشان داشته باشند. پاره‌ای دیگر از خواسته‌های ما مبتنی بر احساسات

برداشت شخصی من در طی بیست و هشت سال خدمتی که

در کانون انجام داده‌ام، این است که کانون

همیشه از ابزارهای فرهنگی و هنری، برای ارتقای

سطح فکری بچه‌ها و برای پرورش ذهن آن‌ها و

پر کردن درست اوقات فراغت‌شان استفاده کرده است

تأثر ما حرفه‌ای است و ما گروه‌هایی را دعوت کرده‌ایم

که از محل نمایشی که اجرا کرده‌اند، درآمدی داشته‌اند و

حال آن که ما نیز تنها هزینه‌های مان را

برای اجرا کردن آن نمایش،

از فروش بلیت درمی‌آوریم

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

خدمات مؤثر فرهنگی و هنری کانون، قبل از انقلاب، به صورت رایگان بوده و بعد از انقلاب، به جز در پاره‌ای موارد، بسیار ارزان قیمت در اختیار آنان گذاشته شده است. براین اساس، کانون یک موسسه انتفاعی نیست و در اجرای کارهای فرهنگی و هنری‌اش، هدف تجاری ندارد و به عنوان یک خادم، بخشی از نیازهای فرهنگی، روحی و اوقات فراغت بچه‌ها را از طریق اجرای برنامه‌های متنوع هنری و آموزشی و فعالیت‌هایی از این دست، فراهم می‌کند.

○ مؤسسه‌ای که از ابزار هنری استفاده

می‌کند، برای پرورش فکر کودکان و نوجوانان، چه

راهکارهایی را مدنظر قرار داده است؟

آن‌چه در مرکز تئاتر اتفاق افتاده و می‌افتد،

کاملاً تربیتی و پرورشی و متکی به فرهنگ و برخوردار از یک هنر ناب، خالص و هنر به دور از هرگونه ضوابط تجاری. به همین دلیل، ما بابت اجراهای مان، از دولت یارانه می‌گیریم. بلیت نمایش‌ها برای کودکان و نوجوانان در شرایط فعلی، پانصد تومان است و اگر من این امکان را داشتیم، مطمئناً قیمت بلیت از این هم کم‌تر بود. البته برای مدارس و مهدکودک‌ها تخفیف ویژه‌ای قائل هستیم، پس، چون هدف تجاری و درآمدزایی در پس پرده نیست، لذا تلاش مان این است که فرهنگ ناب را به کودکان ارائه بدهیم و تئاتری که موردنظر ماست، تئاتری است که پیام‌رسان باشد و مشکلی از مشکلات آن‌ها را طرح کند و در پس آن، به نتایجی همراه با حل آن مشکلات برسد و تمامی این اعمال،

آن‌هاست. تأثر ما حرفه‌ای است و ما گروه‌هایی را دعوت کرده‌ایم که از محل نمایشی که اجرا کرده‌اند، درآمدی داشته‌اند و حال آن که ما نیز تنها هزینه‌های مان را برای اجرا کردن آن نمایش، از فروش بلیت درمی‌آوریم. هدف کانون این بوده که فرهنگ و هنر را به محل زندگی بچه‌ها ببرد و در همین مسیر، در تمامی نقاط کشور، مراکز فرهنگی کانون که کتابخانه‌های کودک و نوجوان است، ساخته شده و در حال حاضر، کانون در سطح ایران حدود پانصد مرکز فرهنگی دارد و در این مراکز، کلاس‌های متعددی از قبیل تئاتر، نقاشی، خوش‌نویسی، سفالگری و... برپاست. قبل از انقلاب، حتی کلاس‌های تئاتر و فیلم‌سازی و سازهای ارف نیز برپا بوده که

اصولاً کانون بنیان‌گذار آن بوده است. ما می‌خواهیم که کودک با سالن و آداب تئاتر و فضای آن، آشنا شود و می‌بایست بر این اساس یک تئاتر مخصوص به خود داشته باشد. متأسفانه، برای رسیدن به این هدف، مشکلاتی از قبیل دوری راه و هزینه‌هایی را که دربردارد، پیش رو داریم.

○ شما گفتید که کلاس‌های تئاتر را در جاهای مختلف برگزار می‌کنید. سطح آموزشی این کلاس‌ها در چه حدی است و آیا می‌شود سطح آموزشی این کلاس‌ها را بالا برد و به سطح آکادمیک رساند؟

هدف‌های کانون، پرورشی و تربیتی است و در کلاس‌های آموزشی کانون، هدف ما این نیست که کودک و نوجوانی که آموزش می‌بیند، فردا دست‌اندرکار آن باشد، بلکه ما از فرمول تئاتر و نحوه‌ی برقراری ارتباط در تئاتر و

نمایش عروسکی در بعد از انقلاب، خیلی خوب پا گرفت و رشد کرد. متأسفانه، در یک مقطع این رشد متوقف شد و حتی به صفر رسید، اما در طی این دوران، کانون هیچ‌گاه فعالیتش متوقف نشد. در دوره‌ای تلویزیون، با تولید برنامه‌های عروسکی، کمک زیادی به این امر می‌کرد، اما حالا نمایش‌های عروسکی، قصه و سریال و امثال آن‌ها، در حد یک شوی تلویزیونی است. از طرفی دیگر، تلویزیون می‌تواند قدم مفیدی برای تئاتر و تئاتر عروسکی بردارد. به این معنا که در لایه‌لای برنامه‌های خود اسم نمایش، زمان و مکان اجرای آن را اعلام کند. استعدای من از مسئولان تلویزیون، این است که تئاتر را یک کالای فرهنگی، هنری و فرهنگ‌ساز ببینند، نه یک کالای تجارتي. ما کارخانه نیستیم. ما درآمدزا نیستیم و به همین دلیل، دولت به ما یارانه می‌دهد.

یا جادوی عروسکی ایجاد می‌کند و حیطة عملکرد بی‌اندازه وسیعی دارد. ما آدم داریم، امکانات هم بد نیست، ولی بودجه کم داریم. دولت می‌تواند در این راستا سالن‌های ویژه برای این کار بسازد و تئاتر عروسکی را رونق بدهد و تلویزیون هم از آن‌ها حمایت کند.

○ با توجه به این که ما اساتید این فن را داریم و حتی از نظر فرهنگی هم خیلی غنی هستیم، چرا واقعاً تئاتر عروسکی ما در محاق قرار گرفته است؟

تئاتر عروسکی باید حمایت بشود و حمایت فقط پول نیست؛ حمایت‌های معنوی و امکانات است. تلویزیون در مقطعی، دو تا سه تئاتر برای بچه‌ها نمایش می‌داد، اما حالا از این برنامه‌ها خبری نیست.

○ علت این فراموشی چیست؟

علت و سیاست این کار را باید از دست‌اندرکاران تلویزیون پرسید.

○ در یک مقطع حتی بسیاری از دست‌اندرکاران و بزرگان تئاتر ایران، به تئاتر عروسکی روی آوردند پس چرا این جریان در این سال‌ها رو به قهقرا رفت؟

برای این که تئاتر مخاطب می‌خواهد و شما نمی‌توانید نمایشی در یک سالن بدون تماشاچی، اجرا بکنید. به عنوان مثال، من الان سالن دارم، کانون هم بودجه‌ی اجرای نمایش را می‌دهد، اما تماشاچی ندارم. تماشاچی باید به وسیله‌ای باخبر شود. چرا باید تلویزیون از من بابت تبلیغ پول بگیرد؟ وقتی امام فرمودند: «تلویزیون یک دانشگاه است»، دانشگاه که نمی‌تواند مرکز تجارت باشد. به نظر من، وجه اطلاع‌رسانی تلویزیون، بسیار مهم است و بین ۶۰ تا ۷۰ درصد از کار مخاطب‌یابی را انجام می‌دهد و بقیه کارها برعهده دست‌اندرکاران تئاتر است که کارهای خوبی روی صحنه بیاورند. ما می‌خواهیم فرهنگ تئاتر دیدن را در بین مردم جا بیندازیم. تماشاگر باید خودش برای دیدن تئاتر به سالن بیاید، نه این که ما دنبال او برویم. تا زمانی که به این مقصود نرسیده‌ایم، باید از حمایت کامل دولت برخوردار باشیم.

○ و سخن آخر؟

دغدغه من، دغدغه فرهنگی است. از روزی که من پا در این شغل نهاده‌ام، علت حرکت فقط و فقط عشق بوده است. حالا هم عاشقم. عاشق تئاتر هستم و عاشق بچه‌های ایران. عاشق کانون هستم و دوست دارم که به این بچه‌ها خدمت کنم.

ما در زمینه‌ی تئاتر عروسکی،

نیروه‌های بسیار توانایی در ایران داریم.

ما اساتید بسیار بزرگی چه به لحاظ نظری و چه به لحاظ

توانایی‌های عملی و چه به لحاظ اعتبار آن‌ها

در دنیا داریم

ما در زمینه‌ی تئاتر عروسکی، نیروهای بسیار توانایی در ایران داریم. ما اساتید بسیار بزرگی چه به لحاظ نظری و چه به لحاظ توانایی‌های عملی و چه به لحاظ اعتبار آن‌ها در دنیا داریم. ما واقعاً خودمان را دست‌کم گرفته‌ایم. من در دو جشنواره اخیر کودکان در ترکیه و دانمارک شرکت کرده‌ام و واقعاً ما از لحاظ تخیل، معنا، پیام و مسائل تربیتی و آموزشی، بر دنیای غرب برتری داریم. آن‌ها فقط متکی به تکنیک و امکانات فنی خود هستند و فقط به جاذبه‌های بصری بسنده کرده‌اند. ما آدم‌های بزرگی همانند آقای بهروز غریب‌پور داریم که متأسفانه، استفاده درستی از آن‌ها نمی‌کنیم. نمایش عروسکی نیز مثل نمایش، درواقع یک زبان هنری است که ابزارش عروسک است و با آن لحظه‌های ناب و

خلاقیت، برای بیان آن زبان پنهان، برای چیزی که دنیای پنهان کودک است، استفاده می‌کنیم. ما فعلاً به تحصیلات آکادمیک فکر نمی‌کنیم. ما به طور بنیادی، چه در گذشته و چه در حال، روی این نکته تأکید کرده و می‌کنیم که شما باید هنرشناس خوبی باشید. البته، در این حرکت به سوی شناخت هنر و استفاده از ابزار هنری، به تبع استعدادهای درونی کودکان و نوجوانان هم شکوفا می‌شود. ما خواهان این هستیم که کودک از طریق ساخت یک عروسک و یا نوشتن یک متن، درواقع خودش را آرام می‌کند. خب، این کودک و نوجوان ممکن است در آینده، به طور جدی این کارها را دنبال کند.

○ موقعیت تئاتر عروسکی را چگونه می‌بینید؟